

KS § 138

KS KF/2024:264

Beslut om yttrande avseende SOU 2024:50 Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Ärendebeskrivning

Utjämningskommittén 2022 har haft i uppdrag att göra en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämningsen samt se över vilka av dagens riktade statsbidrag som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Därutöver har kommittén haft i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämningsen på tillväxten. Kommitténs förslag till förändringar föreslås införas från och med 1 januari 2026.

Den 11 juli 2024 remitterades SOU 2024:50 Nätt och jämnt till Lomma kommun. Remissvaren ska lämnas senast den 8 november 2024.

Ärendet har behandlats av kommunstyrelsens arbetsutskott 2024-10-09, § 236.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag från kommunstyrelsens arbetsutskott 2024-10-09 § 236
- Tjänsteskrivelse 2024-
- Remiss av SOU 2024:50 Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Överläggning

Ordförande Robert Wenglén (M) yrkar att kommunstyrelsen ska besluta i enlighet med kommunstyrelsens arbetsutskotts förslag i ärendet.

Per Bengtsson (S), Rune Netterlid (S) och Paul Andersson (S) yrkar avslag på Robert Wengléns yrkande.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på frågan om bifall respektive avslag på sitt eget yrkande, varefter kommunstyrelsen bifaller det samma.

Beslut:

- Kommunstyrelsen beslutar att Lomma kommun lämnar följande yttrande:

Sammanfattning av synpunkter

I grunden anser Lomma kommun att det är positivt med ett utjämningsystem. Vi kan dock inte ställa oss bakom förslaget i betänkandet eftersom vi anser att det saknar svar på en rad

fundamentala frågor. Vi menar att det krävs vidare utredningen av det föreslagna systemets påverkan på Sveriges långsiktiga konkurrenskraft, vad kommittén menar med långtgående kompensation och likvärdiga ekonomiska förutsättningar, vem som enligt lag ska stå för finansieringen, huruvida socioekonomiska faktorer är opåverkbara, de långsiktiga effekterna av gleshetsparametern, val av bas för beräkning av standardkostnaden, risken för cobraeffekter och dubbelkompensation, huruvida systemets komplexitet utgör ett demokratiproblem och slutligen lämpligheten av vald införandetidpunkt.

Beskrivning av synpunkter

Lomma kommun vill tacka kommittén för ett i våra ögon väl genomarbetat förslag givet den mycket komplexa uppgiften. Vi vill framhålla att vi i grunden anser att det är positivt med ett utjämningsystem och ställer oss positiva till att fler riktade statsbidrag inordnas i det generella statsbidraget. Samtidigt saknar Lomma kommun utförliga svar på några, som vi uppfattar som, fundamentala frågor varmed Lomma kommun inte kan ställa sig bakom förslaget och menar att uppdraget kräver vidare utredning. De frågor som Lomma kommun saknar utförliga svar på är följande:

1. Är det föreslagna utjämningsystemet bra för Sverige?

Vi frågar oss om förslaget till nytt utjämningsystem har tagit hänsyn till vad som är bäst för Sveriges långsiktiga konkurrenskraft – och därmed skattekraft. Att adressera denna fråga är något som Lomma uppfattar ingår i uppdraget, formulerat i det senaste tilläggsdirektivet. Vi frågar oss således om inte det föreslagna omfördelningssystemet riskerar att innebära att vi fördelar resurser till den kommunala välfärden på ett sätt som leder till suboptimal resurseffektivitet. Om så är fallet har det negativa konsekvenser för svensk konkurrenskraft eftersom vi då inte får optimal effekt av de samlade skatteintäkterna. Vi ställer oss också frågan till om inte förslaget är kostnadsdrivande och skulle vilja få det bättre belyst. I takt med att allt färre ska finansiera allt fler är det föreslagna systemets påverkan på Sveriges långsiktiga konkurrenskraft en utomordentligt viktig fråga att få djupare belyst.

2. Vad menar kommittén med långtgående kompensation och likvärdiga ekonomiska förutsättningar?

Vi har svårt att utröna hur kommittén har valt att definiera begreppet likvärdiga ekonomiska förutsättningar och föreställer oss att det finns olika definitioner av likvärdighet och därmed olika sätt att angripa uppdraget. Förslaget behöver således kompletteras med ett avsnitt där kommittén tydligare resonerar om och definierar vad man menar med likvärdiga förutsättningar. Samtidigt finns det underförstått en form av definition i förslaget. Intressant nog följer betänkandet inte denna logik rakt igenom, då kommunerna inte kompenseras fullt ut för skillnader i skattekraft. Detta framgår också i förslaget, där det nämns att det finns en stark och enhällig uppslutning i kommittén om att det krävs en långtgående utjämning av skattekraft och strukturella kostnadsskillnader (s. 152). Långtgående men inte fullständig således. Om målet med utjämningsystemet, enligt kommittén, är en långtgående kompensation borde utredningen i större utsträckning föra ett resonemang om vad som kommittén anser vara en rimlig nivå av långtgående kompensation.

3. Vem ska enligt lag finansiera systemet?
Enligt regeringsformen ska det råda kommunalt självstyre. Om riksdagen via lagstiftning fattar beslut som har ekonomiska konsekvenser för kommunerna ska staten, enligt finansieringsprincipen, kompensera kommunerna för de ökade kostnaderna. Mot denna bakgrund ser vi gärna att kommittén belyser frågan om huruvida staten, enligt svensk lagstiftning, borde stå för hela finansieringen av det kommunala skatteutjämningsystemet.
4. Är socioekonomi verkligen en opåverkbar faktor?
Den första fundamentala förutsättningen för att ett utjämningsystem ska fylla sitt syfte och uppfattas som legitimt är, enligt kommittén, att utfallet bygger på opåverkbara faktorer. Vi delar uppfattningen att Lomma kommun har gynnsamma förutsättningar men motsätter oss uppfattningen att Lomma kommun inte har haft någon del i rådande situation. Under många år har Lomma kommun framgångsrikt ansträngt sig för att skapa en trygg kommun, med likvärdiga skolor av hög kvalitet, samt en detaljplanering som motverkar socioekonomiska skillnader inom kommunen. Vi har också ständigt varit noggranna med att ha en ekonomistyrning som prioriterar god ekonomisk hushållning, bl a genom att budgetera med ett resultat på minst 2 % även i tuffare tider. Allt detta, och lite till, har sannolikt haft betydelse, menar vi, för att Lomma kommun idag är en attraktiv kommun med en stark socioekonomi i förhållande till många andra kommuner - även de som också är storstads- och kustnära. Mot denna bakgrund skulle vi gärna se ett mer utförligt och nyanserat resonemang kring vilket stöd man har för att socioekonomi skulle vara en opåverkbar faktor för en kommun.
5. Vilken effekt har valda gleshetsparameter på längre sikt?
I Sverige, liksom i stora delar av världen, har det under en längre tid pågått en urbanisering. En allt större andel av befolkningen bor i de urbana miljöerna. Om denna utveckling fortsätter föreställer vi oss att gleshetsparametern i förslaget kommer att få allt större effekt på utfallet i utjämningsystemet. Mot denna bakgrund ser vi gärna att systemets långsiktiga effekter blir bättre belysta med avseende på de långsiktiga demografiska prognoserna.
6. Vilken bas är mest lämplig för beräkning av standardkostnad?
Om vi har förstått förslaget rätt utgår kostnadsutjämnningen, förenklat, från en standardkostnad motsvarande ett snitt av nuvarande kostnader. Detta finner vi något förvånande då kostnadsutjämnningen, enligt direktiven, inte enbart bör baseras på statistiska analyser utifrån faktiska kostnadsskillnader. I vilket fall skulle vi gärna se ett utökat resonemang kring om det finns andra sätt att beräkna standardkostnaden, för att sedan jämföra för- och nackdelar med de olika alternativen. Exempelvis skulle vi gärna se ett utökat resonemang om varför inte en normativ standardkostnad, som indexuppräknas, är bättre att utgå från för att sedan kompletteras av ett fåtal merkostnadskomponenter. En normativ standardkostnad skulle, föreställer vi oss, helt utesluta eventuella frågetecken kopplat till ambitionsnivå och kostnadseffektivitet.

7. På vilket sätt har förslaget säkerställt att det inte föreligger risk för cobraeffekter? Av förslaget går det att utläsa att en viktig utgångspunkt i kommitténs arbete har varit att den enskilda kommunen inte ska kunna påverka utfallet. Efter genomläsning är vi inte helt klara på hur kommittén har säkerställt att förslaget inte möjliggör missriktade incitament. Lomma kommun är exempelvis frågande till de långsiktiga effekterna av att basera inkomstutjämnningen på faktiska länsvisa skattesatser; kan en kommun på längre sikt gynnas av att man har höjt skatten?
8. Medför förslaget att det föreligger risk för dubbel kompensation? Av förslaget framgår att systemet ska kompensera för socioekonomiska skillnader mellan kommuner. Samtidigt, om vi har förstått det rätt, finns det riktade statsbidrag som har samma syfte. Detta riskerar att leda till dubbel kompensation. Om så är fallet vore det rimligt att utredningen belyser vilken väg som vore mest lämplig. Att antingen kompensera för socioekonomiska skillnader i utjämningsystemet eller via riktade statsbidrag.
9. Finns det risk för att förslaget med avseende på systemets komplexitet utgör ett demokratiproblem? Lomma kommun ser gärna att systemet förenklas. Vi möter ofta medborgare som frågar sig varför en så rik kommun som Lomma inte ligger i topp vad gäller exempelvis resurser per elev i skolan. Att ge ett övergripande svar om att det kommunala skatteutjämningsystemet syftar till att alla kommuner ska ha likvärdiga ekonomiska förutsättningar, före beslut om skattesats, är inte utmaningen. Den kommer när den högutbildade medborgaren vill veta mer om själva systemet och beräkningsgrunderna. Frågan är om inte även en alldeles för hög andel av högt uppsatta tjänstepersoner i Sveriges kommuner och regioner har svårigheter med att förklara systemet för den medborgare eller förtroendevald som verkligen vill förstå. Mot denna bakgrund frågar vi oss om kommittén har övervägt att lämna den ouppnåeliga ambitionen att skapa en modell som räknar fram de "exakt" likvärdiga ekonomiska förutsättningarna till förmån för en betydligt enklare modell, med en mer moderat ambition, som därmed är mer lättbegriplig för allmänheten. Oberoende av hur förfinad modellen för utjämnning än är kommer den ändå aldrig att vara perfekt eller för den delen oomtvistad, menar vi.

För att tala i egen sak så har exempelvis god socioekonomi ofta en strukturell påverkan på medborgarnas förväntningar på det kommunala välfärdsuppdraget, vilket tenderar att vara kostnadsdrivande då det medför röststarka krav på mer resurser till välfärden, samt ett stort antal samtal med medborgarna om deras lagstadgade rättigheter såväl som kommunens (vad de uppfattar som bristande) ambitioner inom exempelvis äldreomsorgen och för- och grundskola. Andra exempel på aspekter som inte inryms i förslaget är att kommuner i olika grad har kostnader för klimatanpassningsåtgärder (kusterosion, lågt liggande bebyggelse etc.).

Förutom de ovanstående mer eller mindre fundamentala frågorna vill Lomma kommun lyfta fram en fråga av mer praktisk karaktär:

10. Är tidplanen för införandet den mest lämpliga?

Kommittén föreslår att förändringarna införs från och med den 1 januari 2026. Lomma kommun är i skrivande stund två veckor från att kommunfullmäktige ska anta budget för 2025 med en ekonomisk plan för åren 2026 till 2028. Givet försiktighetsprincipen har vi tagit hänsyn till det prognosticerade utfallet av utjämningskommitténs förslag och därmed, i förslag till budget för Lomma kommun, utgått från successivt minskande intäkter motsvarande en skattesänkning om 50 öre. Hur det blir vet vi i bästa fall någon gång under våren 2025. I enlighet med god ekonomisk hushållning väntar vi inte med att vidta åtgärder utan har redan börjat anpassa verksamheten, inte minst i budget för 2025. Om vi har förstått det rätt så är det inte alla kommuner och regioner som väljer denna väg. I vilket fall är konsekvenserna av förslaget av en sådan ekonomisk dignitet för exempelvis Lomma kommun att det borde finnas ett resonemang om vilken framförhållning ett beslut om förändrat system bör ha i relation till införandedatum, även med beaktande av införandebidrag.

Reservation

Per Bengtsson (S) reserverar sig skriftligt.

Bilaga A

Protokollsanteckning

Sandra Pilemalm (L) lämnar en skriftlig protokollsanteckning.

Bilaga B

Beslutet expedieras till:

Finansdepartementet

Socialdemokraterna

Reservation

Jag reserverar mig i kommunstyrelsens ärende om yttrande gällande "Nätt och Jämnt – likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn".

Jag tycker för det första att det är olämpligt att yttranden som gäller vad en kommun tycker skrivs ihop på egen hand av kommunstyrelsens ordförande, något som antyder ministerstyre. Detta gör att uttalandet har en tydlig partipolitisk karaktär och har dessutom ett par pinsamma formuleringar.

Jag tycker det är på sin plats när man i skrivelsen blåser upp sig själv som en ansvarsfull kommun som håller höga överskottsmål och dylikt att också nämna att man medvetet stänger ute fattigdom och utsatta människor och låter andra kommuner ta hand om det som kan kallas "problem. Genom att till exempel enbart bygga dyra bostäder, hålla finansieringen till skola så låg att de elever med extra behov behöver lämna kommunen för att få rätt hjälp, samt ha en tydlig tidsgräns för när nyanlända människor tvingas flytta så har man genom åren varit en kommun som bidrar till segregation i lågskattepolitikens namn.

Jag och mitt parti står inte bakom det yttrande som kommunen gör till utredningen. Jag försökte få majoriteten att se styrkan i att vi istället kommer överens och att Lomma kommun har en enig syn på Nätt och Jämnt men detta var inte alls aktuellt, det var tydligt att man ville ha en skrivelse som var hämtad ur den moderata partiboken.

Därmed hoppas jag att min reservation följer med ärendet och att det syns hur svag förankring det yttrande har i kommunen.

Per Bengtsson, oppositionsråd

Arbetarepartiet Socialdemokraterna

Ärende 8 KSO s förslag remissyttrande Nätt och Jämnt

- bifallet av ksau

Protokollsanteckning

Nätt och Jämnt är ett omfattande förslag där det finns många perspektiv man kan inta.

Jag önskar tillägga att man kan se det som att Lomma ska kompensera för andras ekonomiska ineffektivitet eller bristande förmåga.

Eller så kan man se det som att Lomma borde vara ekonomiskt effektivare sett till kommunens förutsättningar.

Oavsett perspektiv. Så är tidsplanen för snäv och det är orealistiskt att kommunen ska spara 50 miljoner 2025 – 28 i kommunens kärnverksamheter förskola, skola, äldreomsorg.

Sandra Pilemalm

Liberalerna Lomma-Bjärred

Digitala Signaturer

Signerad med: Lomma HAG
Signerad av: Maria Zingmark
Datum: 2024-11-01 09:29 +01:00

Signerad med: BankID
Signerad av: ROBERT WENGLÉN
Datum: 2024-11-01 09:37 +01:00

Signerad med: BankID
Signerad av: PER BENGTSSON
Datum: 2024-11-01 09:49 +01:00